

PAYLAŞIM OLGUSUNDA MEYDANA GELEN DEĞİŞİKLİKLER VE GÜNÜMÜZ SOSYAL VE İŞ YAŞAMINA İZDÜŞÜMLERİ

Arş. Gör. Ömer ÇOBAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu
omercoban@comu.edu.tr

Öz

Paylaşım, dünya üzerinde bireylerin bir araya geldikleri andan itibaren var olan bir kavram olmakla beraber günümüzde gelişen olaylara bağlı olarak önemi daha da artmıştır. Endüstri devrimi sonrasında dünyada kapitalist sistemin egemen olmasıyla birlikte, gerek sosyal gerekse ekonomik paylaşım kültüründe belirgin değişiklikler meydana gelmiştir. Bu süreçte görünmeyen bir el ile bireylerin yaşamları yeniden biçimlendirilmiş ve bu güce dayalı olarak tüketim kültürü bireyler üzerinde hüküm sürmeye başlamıştır. Modern işletmelerin endüstri devriminin bir ürünü olduğu düşünülürse paylaşım olgusundaki değişime öncülük eden yapıların işletmeler olduğu söylenebilir. Dünya genelinde yaşanan konjonktürel değişimlere de bağlı olarak günümüzde işletmeler için paylaşım konusu önem arz eder hale gelmiştir. Bu bağlamda çalışmada, bireyler ve toplumlar arasındaki değişime uğrayan sosyal ve ekonomik paylaşım olgusu ile birlikte işletmeler için önem kazanan paylaşım olgusu belgesel kaynak taraması yapılarak ele alınmıştır. Ayrıca günümüz işletmelerinin dikkati ekonomik ve sosyal anlamda yaşanan bu değişimlere çekilerek, işletme içi paylaşım kültürü ve paydaş paylaşım kültürünün doğru ve adil bir şekilde gerçekleştirilmesine katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Paylaşım, Adil paylaşım, Bilgi paylaşımı, İş paylaşımı, Kazanç paylaşımı, Endüstri devrimi.

THE CHANGES IN THE SHARING PHENOMENON AND ITS PROJECTIONS TO SOCIAL AND BUSINESS LIFE

Abstract

Besides being a concept which has existed since human beings first came together, sharing has gained much more importance recently with the changing issues nowadays. After the industrial revolution, with dominant capitalist system in the world significant changes whether in social or in economic culture of sharing occurred. During this process the lives of individuals were re-shaped with an invisible hand and consumption culture began to reign over individuals based on this power. If modern business is considered as a product of the industrial revolution, it can be said that businesses lead to changes in the structure of sharing culture. Depending on the cyclical change in the world, sharing issue has become important for businesses today. With in this context, in this study, social and economic sharing concept between individuals and societies which has transformed and also the sharing culture which has been gained importance for business world have been studied by documentary review method. In addition, it was aimed to contribute in realizing the internal sharing culture of business and stakeholder sharing culture in a righteous and fair manner by diverting present business' attention to the changes in social and economic areas.

Keywords: Sharing, Fair share, Knowledge sharing, Job/Work sharing, Benefit sharing, Industrial revolution.

1. Giriş

Paylaşım ve paylaşımına bağlı olarak ortaya çıkan paylaşım sorunlarının tarihi, insanlık tarihi kadar eskidir. Ancak, insanlık tarihinde yeni bir toplum düzeninin doğuşuna yol açan, ekonomik ve toplumsal yaşamda yeni bir çağı başlatan, bu nedenle de köklü ve derin değişimleri simgeleyen endüstri devrimi¹ ile birlikte paylaşım konusu üzerindeki sorunlar daha da artmaya başlamıştır. Endüstri devrimi ile birlikte dünya üzerinde insan yaşantısını kolaylaştıran birçok yenilik ve gelişme yaşanmasına rağmen, endüstri devriminin yarattığı köklü değişikliklere bağlı olarak bireyler, paradoksal bir şekilde sosyal yaşantılarında birbirlerinden uzaklaşmışlardır. Diğer yandan, endüstri devrimiyle birlikte temelleri atılan ve dünya için yeni bir ekonomik sistem olan kapitalizm ile birlikte bireyler arasında ve devletler arasında ise ekonomik uçurumlar meydana gelmeye başlamıştır.²

Ülke ekonomileri ve işletmeler ekonomik küreselleşme sürecinde hakim olan “daha büyük, daha hızlı, daha güçlü” vb. akımlardan ciddi şekilde etkilenmiş,³ ülke ekonomileri ve işletmeler için temel sorun daha hızlı nasıl büyüyebilecekleri olmuştur. Kısa sürede ülkeler arasındaki sınırlar ortadan kalkmaya ve çok uluslu işletmeler kurulmaya başlamıştır. Buna bağlı olarak oluşan rekabetçi yapı hem bireyleri hem işletmeleri hem de ülkeleri birbirinden uzaklaştırmış ve eşitsizliklerin yaşanmasına neden olmuştur. Nitekim küreselleşme sonrası etkilere bağlı olarak insanların yalnızlaşması ve bireyselleşmesi de kaçınılmaz olmuştur.⁴

Küresel dünya yaratma sürecinde teknolojik gelişmelere bağlı olarak etkin rol oynayan kitle iletişim araçları⁵ ile birlikte Batı kültüründeki değişimler diğer kültürlerle aktarılmaya başlanmıştır.⁶ Bu etkileşim sonrasında yeryüzündeki toplumlar birbirleriyle benzeşmiş ve farklı kültürler homojen (benzeşen) bir yapıya bürünme sürecine girmiştir. Medya ve internet aracılığıyla yaratılan ve kısa sürede tüm dünyaya hakim olan popüler kültür kasırgası ile insanlık tekdüze bir değerler bütünü üzerinden yaşamaya başlamıştır. Böylece yaşanan bu gelişmelere bağlı olarak insanlar ve kültürler fiziksel olarak birbirine yakınlaşmasına rağmen, paylaşılan değerlerin benzeşmesi ve dünya üzerindeki kültürlerin melezeleşmesi dolayısıyla, insanlar ve kültürler arasındaki paylaşım minimum düzeyde kalmıştır.

¹ H. S. Güven, *Toplumbilim*, Ezgi Kitabevi, Bursa, 1999, s. 135.

² S. Kızılcılık, *Zalimler ve Mazlumlar: Küreselleşmenin İnsani Olmayan Doğası*, Anı Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 56.

³ <http://www.slothclub.org> (Erişim Tarihi:23.03.2008)

⁴ A.g.y.

⁵ T. H. Eriksen, *Tranny of the Moment. Fast and Slow Time in the Information Age*, Pluto Press, Londra, 2001, s. 123.

G. İçli, *Küreselleşme ve Kültür*, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 105 (2), 2001, s. 165.

⁶ A. Mahiroğulları, *Küreselleşmenin Kültürel Değerler Üzerine Etkisi*, Sosyal Siyaset Konferansları, Kocaeli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 2006, s. 1280.

Modern işletmelerin endüstri devriminin birer meyvesi olduğu düşünülürse işletmelerde de paylaşım kültürünün bu sürece paralel olarak değişim gösterdiği, hatta değişimin bu işletmelerin gelişimine bağlı olarak şekillendiği söylenebilir. Neo-klasik örgüt teorisi ile birlikte insan unsurunun ön plana çıkarılmaya başlanması⁷ sonucu işletmeler de bu yönde hareket etmeye başlamıştır. Bu dönemden itibaren ise gerek işletme içi paylaşım kültürü, gerekse paydaş paylaşım kültüründe olumlu değişiklikler meydana gelmeye başlamıştır. Bu bağlamda, bu çalışmada, endüstri devrimi ile birlikte insan yaşamında meydana gelen sosyal ve ekonomik paylaşım temelli sorunlar ve işletmeler çerçevesinden paylaşım olgusu bilgi, iş ve kazanç (fayda) paylaşımı temelinde ikincil veri kaynakları taranarak ele alınmıştır. Çalışmada, günümüz işletmelerinin dikkati yaşanan değişimlere çekilerek işletme içi paylaşım kültürünün ve paydaş paylaşım kültürünün öneminin ortaya konulması amaçlanmıştır.

2. Endüstri Devrimi ve Paylaşım Olgusu

Yaşamın her evresinde toplumsal dinamiklerin harekete geçmesine bağlı olarak yaşanan gelişmeler ve değişimler toplumları etkilemektedir. Bu dinamikleri harekete geçiren unsurlar ise dönem dönem değişim göstermekle beraber, kimileri yarattıkları etki sayesinde insan yaşamında kalıcı olmayı başarmıştır. Hiç kuşku yoktur ki 21. yüzyıl bu dinamiklerin sürekli hareketli tutulmasına bağlı olarak büyük bir değişimi beraberinde getirmiştir.⁸ Bu hareketlenmenin odak noktasında ise insan gücüne dayalı üretim tarzından, makine gücünün hakim olduğu üretim tarzına geçişi sağlayan “Endüstri Devrimi” bulunmaktadır.⁹ Yaşanan bu gelişmelere bağlı olarak dünya ölçeğinde gerek ekonomik gerekse sosyal paylaşım alanında büyük değişimler meydana gelmiştir.

2.1. Ekonomik Paylaşım Olgusunda Meydana Gelen Değişiklikler

Endüstri devrimiyle birlikte dünyadaki üretim şeklinin değişmesine bağlı olarak küçük üretim atölyeleri yerlerini büyük fabrikalara bırakmıştır. Bu süreçte birçok küçük atölye sahibi, seri üretimin avantajını kullanan büyük işletmelerle baş edemeyerek atölyelerini kapatmıştır. Günümüzde bu süreç, modern işletmeciliğin doğuşu ya da çağdaş işletmeciliğin başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Ancak, bu dönemde büyük işletme sahiplerinin temel kaygılarının verimliliklerini yüksek tutarak daha fazla gelir elde etmek olması, bu sürecin ne kadar modern ve çağdaş anlayışla yönetildiği konusunda şüpheleri akla getirmektedir.

Yaşanan gelişmelere bağlı olarak dünya, adı “*Kapitalizm*” olan yeni bir ekonomik düzen ile tanışmış ve toplum ekonomik temelde sermaye sahipleri

⁷ İ. Efil, *İşletmelerde Yönetim ve Organizasyon*, Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı, Bursa, 1999, s. 173.

⁸ G. İçli, *a.g.e.*, s. 200.

⁹ A. M. Küçükcalay, *Endüstri Devrimi ve Ekonomik Sonuçlarının Analizi*, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 1997, s. 57.

(burjuvazi) ve işçiler (proleterya) olmak üzere ikiye bölünmüştür. Bu yeni düzende sermaye sahipleri, üretim araçları üzerinde özel mülkiyet hakkına sahip oldukları için, üretim sonucunda oluşan artı değerlere sahip olmuştur. İşçi sınıfı ise yaratılan artı değerlerden sermaye sahiplerinin uygun gördükleri kadarını alabilmiş ve ürettiği ürünün pazardaki satıcısı konumunda bulunamamıştır.¹⁰ Bu süreci takiben kısa sürede sermayelerini büyüten burjuvazi sınıfı sahip olduğu ekonomik güçle siyasi gücü de ele geçirmiş ve özellikle Avrupa’da plütokratik yönetim yapılarının doğmasına neden olmuştur. Bununla birlikte sermaye sahiplerinin menfaatleri doğrultusunda işleyen sistem işçi sınıfını görmezden gelmiş ve işçi sınıfı çok ağır çalışma koşullarında, uzun çalışma saatleriyle çok düşük ücretlere çalışmıştır.¹¹ Bugün ise, işçi sınıfının artan üretim ve refahtan adil bir pay almamasının, toplumsal dengeyi bozarak toplumsal barışı tehlikeye düşürecek bir unsur olduğu kabul edilmektedir.¹²

Kısa sürede ülke sınırlarını zorlayan işletmeler, bu süreç sonrasında ülke sınırlarını da aşarak uluslararası boyutta faaliyet göstermeye başlamıştır. Bu gelişmeleri takiben kitle iletişim ve ulaşım teknolojilerinde yaşanan gelişmeler¹³ ve daha sonraki dönemlerde ise, internet teknolojisinde yaşanan gelişmeler, küreselleşme sürecinin yaşanmasını sağlayan en büyük itici güçler olarak karşımıza çıkmıştır.¹⁴ Bu süreçte küreselleşme hareketi sayesinde küresel sermayeler oluşmuş ve küreselleşme, küresel sermaye ile özdeş bir süreç yaşayarak, serbest pazarın dünya üzerinde hüküm sürmesine katkıda bulunmuştur.¹⁵ Serbest piyasa ekonomisine geçişte yaşanan deregülasyonlar (serbestleştirme) sonrası Avrupa ve ABD ekonomileri ve işletmeleri endüstri devrimini daha önce yaşamış, bu gelişmelerin verdiği enerji ve sermaye ile hareket ederek kısa sürede kendilerine az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yeni pazarlar yaratmışlardır. Bu durum ise gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkeler arasında küreselleşme sonrası çizilen ekonomik sınırların daha belirgin bir şekilde ortaya konulmasına katkıda bulunmuş ve toplumlar arası ekonomik farklılıkların derinleşmesine neden olmuştur. Nitekim gelişmiş olmadan az gelişmiş olamayacağı gerçeği bu süreçle birlikte hasıraltına itilmiş ve görmezden gelinmiştir.

Modern kapitalizmin zenginlik, mülkiyet ve gelir bakımından eşitlikten son derece uzak bir toplumsal sistem olduğu söylenebilir.¹⁶ Bu eşitsizliğe bağlı olarak bugün toplumlar arası ve bireyler arası çatışmalar yaşanmaktadır. Dünya üzerinde ekonomik ve siyasi güce sahip ülkeler diğer ülkeler üzerinde baskı unsuru

¹⁰ H. S. Güven, *a.g.e.*, s. 145.

¹¹ A. Uzun, *Sanayi Devrimi Etnasında Çalışma Şartları*. Prof Dr. Nusret Ekin’e Armağan, Tühis Yayınları, Ankara, 2000, s. 45.

¹² H. S. Güven, *a.g.e.*, s. 178.

¹³ S. Sungur, *Kültürel Emperyalizmin Ötesi: Küreselleşme, İletişim ve Yeni Uluslararası Düzen*, Beykent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Dergisi, Sayı: 1(1), 2008, s. 124.

¹⁴ İ. Çınar, *Küreselleşme, Eğitim ve Gelecek*, Kuramsal Eğitimbilim, Sayı: 2(1), 2009, s. 27.

¹⁵ G. İçli, *a.g.e.*, s. 254.

¹⁶ B. Turner, *Eşitlik*, Ankara Dost Kitabevi (Çeviren: Bahadır Sina Şener), 1997, s. 98.

oluşturabilmekte, kendi toplumsal ve bireysel menfaatleri söz konusu olduğunda, başka toplumlara zarar verebilmektedir. Bu anlamıyla neo-liberal küreselleşme sonucunda oluşan yeni sistem, günümüzde yoksul toplumların aleyhine işleyen bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁷

Günümüzde dünyanın en zengin üç milyardernin geliri, kırk sekiz az gelişmiş ülkenin gayri safi milli hâsıllarının toplamından daha fazladır.¹⁸ Bu, dünya üzerinde makro boyutta bir gelir adaletsizliği yaşandığının göstergesidir. Bu bağlamda toplum içerisinde ve toplumlararası gelir adaletsizliğinin yaşanmasının küresel barışa ciddi olumsuz etkilerinin olduğunu söylemek mümkündür.¹⁹

Adil paylaşım ve yardımlaşma olguları her ne kadar bütün inançlarda önemli bir unsur olarak kabul edilseler de, küreselleşme sonrası insanların daha fazla bireyselleşmeleri ve yaşamın hızından kendilerini alıkoyamamaları sonucu, günümüzde dünyada paylaşım konusunda ciddi sorunlar yaşanmaktadır. Afrika’da insanlar temiz su kaynaklarına ulaşamamakta, yiyecek sıkıntısı yaşamakta ve bunlara bağlı olarak hastalıklarla boğuşmaktadır.²⁰ Günümüz modern toplumları yaşam kargaşasından ve telaşından ancak kendi etrafında olup bitenlere odaklanabilmekte ve dünyanın başka bir yerinde başka insanların nasıl bir hayat yaşadığını düşünmek vakit bulamamaktadır.

Kapitalizme bağlı olarak yaşanan paylaşım temelli sorunları gidermek amacıyla günümüz toplumlarında sosyal gelişim, sosyal adalet, sosyal barış, sosyal denge ve sosyal demokrasi gibi olgular git gide önem kazanmaktadır. Bu olguların önem kazanmasında hiç kuşkusuz ki sivil inisiyatiflerin katkısı çok büyüktür. Hatta bu gruplar küreselleşmenin olumlu etkilerini kullanarak örgütlenmekte ve küreselleşmenin olumsuz etkilerine karşı direniş göstermektedir. Bir İtalyan gastronom olan Carlo Petrini’nin 1986 yılında İtalya’da, Roma’ya bir fast-food restoranının açılmasına tepki olarak başlattığı “slow food” (yavaş yemek) hareketi de²¹ bu sivil girişimlerden biridir. Bu girişime bağlı olarak “yavaş” anlayışı kısa sürede farklı alanlara yayılmış ve iş yaşamı da bu anlayıştan etkilenmiştir.

2.2. Sosyal Paylaşım Olgusunda Meydana Gelen Değişiklikler

Endüstri devrimine bağlı olarak iş yaşamının ve bununla birlikte sosyal yaşamın değişmesi ve dönüşmesine bağlı olarak sosyal paylaşım üzerinde sorunlar yaşanmıştır ve günümüzde de yaşanmaya devam etmektedir. Daha önce cereyan

¹⁷ İ. Erdoğan, *Kapitalizm, Kalkınma, Postmodernizm ve İletişim: Sömürünün Paketlenişi*, Erk Yayınevi, Ankara, 2000, s. 56.

¹⁸ <http://www.radikal.com.tr> (Erişim Tarihi:26.06.09).

¹⁹ K. Çelik, D. Özsayın, *Gelir Dağılımındaki Eşitsizliğin Küresel Barışa Etkisi*, V. Uluslararası STK’lar kongresi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çanakkale 2008, s. 260.

²⁰ M. Shahmanesh, *Neoliberal Globalisation and Health: A Modern Tragedy*, Critique, Sayı: 35(3), 2007, s. 320.

²¹ H. R. Yurtseven, *Slow Food ve Gökçeada: Yönetmel Bir Yaklaşım*, Detay Yayıncılık, Ankara, 2007, s. 155.

eden birçok olayın sosyal paylaşım kültürünü etkilemesine rağmen, sosyal paylaşım kültürü üzerindeki en büyük değişiklik, endüstri devrimi ve endüstri devrimi sonrası yaşanan gelişmelere bağlı olarak meydana gelmiştir. Bu süreçte farklı nedenlere bağlı olarak insanlar birbirlerinden uzaklaşmış ve yalnızlaşmaya başlamıştır. Bu durum ise insanların daha fazla bireyselleştikleri bir ortamda sorunları gün yüzüne çıkararak kaçınılmaz olan bireylerarası ve kültürlerarası çatışmaları alevlendirmiştir.

Endüstri devrimiyle birlikte talepten daha düşük olan arzın, talebi geçmesiyle fabrikalar ürettikleri malları kolayca elden çıkarabilmişlerdir. Bu süreçte sadece kendi çıkarlarını gözeten sermaye sahipleri, daha fazla gelir elde etmek uğruna sosyal haklardan yoksun işgörenleri günde 16-18 saat arası çalıştırmışlardır.²² Bu ise, bireylerin makineleşerek, yaşantılarının çalışmadan ibaret olduğu bir yaşam tarzına sahip olmak zorunda kaldıkları anlamına gelmektedir. Daha sonra yaşanan işçi hareketlerine bağlı olarak bu alanda gelişme kat edilmiş olsa da bu dönemde bireylerin yaşamlarının büyük bir bölümünün çalışma hayatından oluşması, bireylerin aile yaşantılarını ve sosyal çevreleriyle olan ilişkilerini olumsuz yönde etkilemiştir. Günümüz dünyasında bu durumun birçok yerde devam ettiği de bir gerçektir.

Küreselleşme sürecini hızlandıran dinamiklerin harekete geçmesi sosyal paylaşım üzerinde oldukça etkili olmuştur. Bu süreç ile birlikte toplumsal farklılıklar aynılık haline gelerek çözülmeye uğramış ve dünya üzerinde kültürel homojenleşme (aynılaşma, benzeşme) süreci yaşanmıştır.²³ İnsanlığın tekdüze değerler bütünü üzerinden yaşaması, kültürlerarası etkileşimi olumsuz yönde etkilemiştir. Ekonomik ve siyasi güce sahip olan Batı kültürünün kültürel özellikleri, gelişmiş ülkelerinin özellikleri olarak, gelişmemiş ve az gelişmiş ülkeler üzerinde baskı unsuru oluşturmuş ve bu ülkeler bu duruma fazla direniş göstermeden kültürlenmeye maruz kalmıştır. Bu durumu sosyal paylaşım kültürü temelinde değerlendirdiğimizde ise, kültürlerarası farklılıkların sürece bağlı olarak aynılaşması sonucu paylaşımın azaldığını söylememiz mümkündür.

Modernitenin zamanla küreselleşme sürecini yaşayan ülkeler üzerindeki hakimiyetini arttırması sonucu, insan yaşamı daha karmaşık hale gelmiştir. Bireyler kendilerini bu sürece adapte etme zorunluluğunu daima üzerlerinde hissetmiş ve bu hızlı yaşama ayak uydurmaya çalışırken reel hayatı kaçırmıştır. Bu süreçte bireylerin yaşamı sistemin gerektirdiği gibi davranmaları sonucunda bireylerin kontrolünden çıkarak sistemin kontrolüne geçmiştir. Buna bağlı olarak bireyler yeni sistemin en önemli özelliği olan rekabetçi olma özelliğini kazanmaya çalışırken, günümüz işletmelerinin de önemli sorunlarından olan iş-aile dengesi, iş-yaşam dengesi vb. ciddi problemler ortaya çıkmıştır. Bireylerin rekabet ortamında kalması sonucu bireyler işlerine daha fazla ağırlık vererek rakiplerinden geri

²² C. Siegel, *The Politics of Simple Living, A New Direction for Liberalism*, Preservation Institut, California, 2008, s. 97.

²³ G. İçli, *a.g.e.*, s. 290.

kalmamaya, onları geçmeye çalışmışlardır. Ancak bireylerin bu sürede gerek aile yaşantılarında, gerekse sosyal yaşantılarındaki ilişkiler bağlamında yaşadıkları paylaşımın minimum düzeyde gerçekleştiğini ifade edebiliriz.

Günümüzde birçok işadımı ve ekonomist, yeni ekonominin insanla-insan ve insanla-doğa arasındaki bağı kestiğini gözden kaçırarak, sadece ekonomik büyümenin nasıl gerçekleşeceği sorusuna kafa yormaktadır.²⁴ Bir başka deyişle değişen dünyadaki yaşam şekillerine bağlı olarak yaşama alışmaya çalışan insanoglunun hayatında iletişim, daha fazla büyüme ve gelişme uğruna ikinci plana atılmıştır. Eskiden yaşanan komşuluk ilişkilerinin bugün zayıflaması ve “komşu komşunun külüne muhtaçtır” atasözünün artık çok geçerli olmaması günümüz modern dünyasında sosyal paylaşım alanının nasıl daraldığını gözler önüne seren örneklerden yalnızca biridir. Bununla birlikte şehirlerin gelişmesine bağlı olarak alışveriş merkezlerinin çoğalması, insanların küçük esnaflarla olan gerçek ve çıkarsız ilişkilerine de kilit vurmuştur. Bu süreçte kısa sürede her bireyin cüzdanında kendine yer edinen kredi kartlarının rolünü de unutmamak gerekir.

Küreselleşme sürecinin yaşanmasında da önemli rol oynayan iletişim teknolojisinin kendine, insanlar ve toplumlararası mesafeleri ortadan kaldıracı bir misyon yüklemesine ve bu misyonu gerçekleştirmeye çalışmasına rağmen, reel anlamda insanlar arası sosyal ilişkileri zayıflatığından söz edilebilir.²⁵ Teknolojik gelişmelere bağlı olarak, önceleri ancak bir araya gelerek birbirleriyle etkileşim içinde bulunabilen insanlar, günümüzde teknoloji vasıtasıyla bu süreci daha az maliyetli ve daha hızlı yaşayabilmektedir. Ancak bu yeni iletişim kanalı, yüz yüze iletişime göre insanlar arasında daha az etkileşimin yaşanmasına sebep olmakta ve geleneksel iletişim türü olan yüz yüze iletişimin gerekliliğini ortadan kaldırmaya yönelik adımlar atmaktadır. Bu da bireyler ve toplumlar arasındaki sosyal paylaşımı olumsuz yönde etkileyen bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

3. İşletmelerde Paylaşım Olgusu

Yönetim biliminin gelişimi incelediğinde klasik yönetim düşüncesinin yeşerdiği dönemlere ait yaklaşımlarda insan unsurunun geri planda kaldığı görülmektedir. İnsan unsuru; Neo-klasik dönemde yapılan araştırmalarla önem kazanmış ve örgütlerde çalışan bireyler ile bu bireyler arasındaki ilişkinin önemi vurgulanmıştır.²⁶ Bu dönemden itibaren yaşanan gelişmelere paralel olarak paylaşım olgusu giderek artan oranda işletmelerde yerini almaya başlamıştır. Bilgi paylaşımı, iş paylaşımı ve kazanç (fayda) paylaşımı da bu süreçte işletmelerin verimliliğini ve etkinliğini ilgilendiren önemli birer konu haline gelmiştir.

²⁴ <http://www.slothclub.org> (Erişim Tarihi: 23.03.08).

²⁵ N. Gane, *Speed up or Slow down. Social Theory in the Information Age, Information, Communication & Society*, Sayı: 9(1), 2006, s. 33.

²⁶ İ. Efil, *a.g.e.*, 1999, s. 67.

3.1. Bilgi Paylaşımı

Günümüzde gerek günlük yaşamda gerekse iş yaşamında hızlı bir değişim süreci yaşanmaktadır. Bu hızlı değişim sürecine neden olan ise elde edilen yeni bilgilerdir. İnsan temelde var olan zekasını kullanarak bilgi üretir. Bu elde edilen yeni bilgiler ise hem örgütlerde hem de dünyada diğer yeniliklerin ortaya çıkmasına sebep olur. Bu nedenle, yeni bilgi yaratma süreci hem devletler açısından hem de işletmeler açısından stratejik bir öneme sahiptir. Çünkü yeni bilgiyi üreten mekanizma ürettiği yeni bilgiyi pazara sunarak karşılığını fazlasıyla alır. Bu yüzden günümüz işletmeleri için bilgi; sermaye, büyüklük, örgütsel yapı gibi faktörlerden daha büyük bir öneme sahiptir.²⁷

Nonaka ve Takeuchi²⁸ bilgiyi, doğruluğu kanıtlanmış inançlar olarak tanımlamaktadır. Allee'ye göre ise bilgi, önceden belirlenen sistematik kural ve prosedüre uygun bir biçimde işlenen enformasyondur²⁹. Buradan hareketle bilginin, işlenmiş ve düzenlenmiş bir veri kümesini ifade eden enformasyondan farklı bir anlama sahip olduğu ifade edilebilir.³⁰ Kısaca bilgi, anlamlı enformasyon olarak tanımlanabilir.³¹ Bilgi yönetimi süreci ise geniş faaliyetler ve sistemler dizisini içermektedir.³² Bu sürecin oldukça kapsamlı olduğu ifade edilebilir. İşletmenin bilgi ihtiyacının belirlenmesi, bilginin edinilmesi, üretilmesi, geliştirilmesi, paylaşılması, depolanması ve kullanılması gibi önemli süreçlerden oluşmaktadır.³³ Bilgi paylaşımı bu süreç içerisinde farklı bir öneme sahiptir. Çünkü bilginin paylaşılması, bilgiyi örgüt tarafından faydalanılabilecek bir durum haline getirmenin ön koşuludur.³⁴ Bilginin işletme içerisinde paylaşılması işletmede yeni ve inovatif (yenileşimci) fikirlerin doğmasını sağlayacaktır. Kaynak temelli bakış açısına göre ise bilgi paylaşımına bağlı olarak yeni bilgi üreten işletmeler, yeniliğin taklit edilemez özelliğe sahip olmasından dolayı rekabette stratejik avantaj kazanmış olacaktır.

²⁷ D. Lei, M. A. Hitt, R. Bettis, *Dynamic Core Competences through Meta-Learning and Strategic Context*, Journal of Management, Sayı: 22(4), 1996, s. 553.

²⁸ I. Nonaka, H. Takeuchi, *The Knowledge-Creating Company*, Oxford University Press, New York, 1995, s. 113.

²⁹ Allee, V., *The Knowledge Evolution. Expanding Organizational Intelligence*, Butterworth-Heinemann, Massachusetts, 1997, s. 162

³⁰ T. H. Davenport, L. Prusak, *Working Knowledge: How Organizations Manage What They Know*, Harvard Business School Press, Boston, 1998, s. 76.

³¹ V. D. Kalkan, *Türk Üniversitelerinde Bilgi Yönetim Süreçlerinin Geliştirilmesi: Öncelikler ve Öneriler*, III. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitabı, Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 2004, s. 777.

³² H. Bülbül, *Bilgi Yönetim Modellerinin Üretim ve Firma Performansına Etkisi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 18, 2007, s. 168.

³³ V. D. Kalkan, *Örgütsel Öğrenme ve Bilgi Yönetimi- Kesişim ve Ayrışım Noktaları*, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 5(16), 2006, s. 28.

³⁴ I. Nonaka, H. Takeuchi, a.g.e., s. 113.

Bilginin örgüt içi paylaşımında, işletme politikaları ve stratejilerinin yanı sıra işgörenlerin tutum ve davranışları belirleyici olmaktadır.³⁵ Bununla birlikte bilgi paylaşımını engelleyen faktörleri bireysel ve örgütsel faktörler olarak gruplandırabilmek mümkündür. Bilgi paylaşımı örgüt içerisinde işgörenlerin birbirleriyle daha samimi ilişkiler kurulabildiğinin göstergesidir ki Szulanski (1996) bireylerin bilgisini paylaşmaktan alıkoyan nedenleri temel olarak üçe ayırmaktadır:

- Bilgiye sahip olmaktan kaynaklanan gücün paylaşılınca kaybedileceği korkusu,
- Bilgi paylaşımı davranışının yeterince ödüllendirilmediği algısı,
- Bilginin başkalarına transferi için yeterli zaman ve kaynağın olmadığı düşüncesi.

Eğer işletme içerisinde bilgi paylaşımını engelleyen bu düşünceler bertaraf edilebilirse işgörenlerin birbirleriyle daha rahat ve samimi iletişim kurması mümkün olacaktır. Kimsenin birbirinden bilgi saklamadığı, üstün astla, astın üstle rahat iletişim kurabildiği, iletişim kanallarının sürekli açık tutulduğu, fikir alışverişinin yapılabildiği bir örgüt iklimi yaratmak, işgörenlerin örgüt içerisinde örgütsel vatandaşlık davranışı sergilemesine yardımcı olacaktır. Bu da işgörenlerin mutlu olmalarının yanı sıra, işletmelere her açıdan artı değer katacaktır. İşgörenlerin bireyselleştiği ve sahip oldukları bilgiyi birbirleriyle, üstleriyle ve/veya astlarıyla paylaşmadıkları bir örgütte ise yeni bilgi üretim sürecinin sancılı olacağından söz edilebilir.

3.2. İş Paylaşımı

Küreselleşmeyle birlikte artan rekabet ortamında, arz ve talepteki değişikliklere ve konjonktürel dalgalanmalara uyum sağlayabilmek için, iş piyasasındaki katılıklardan kurtulma ve esnek bir yapıya sahip olma gereksinimi ortaya çıkmıştır. Bu nedenle Fordist üretim yapısının benimsediği tam günlük standart istihdam şekline, kısmi süreli çalışma, iş paylaşımı, evde çalışma, tele çalışma, çağrı üzerine çalışma, sıkıştırılmış çalışma haftası gibi, esnek çalışma biçimlerine geçiş yaşanmaya başlamıştır.³⁶

Sınırlı süre (Part time) çalışmanın özel bir türü olarak ele alınan ve pek çok örgütte başarıyla uygulanan iş paylaşımı, tam gün çalışmayı gerektiren bir işin yerine getirilmesinin ve sorumluluklarının, iş karşılığında elde edilen ödül ve kazançlar ile orantılı olarak iki kişi tarafından paylaşılmasıdır.³⁷ İş paylaşımı düşüncesi

³⁵ Ö. Yeniçeri, Y. Demirel, *Örgüt İçi Bilgi Paylaşımına Yönelik Bireysel ve Örgütsel Engeller Üzerine Bir Araştırma*, Selçuk Üniversitesi Karaman İİBF Dergisi, Sayı: 12, 2007, s. 226.

³⁶ B. Uçkan, *Küreselleşme ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)*, Çimento İşveren Dergisi, Sayı: 6(16), 2002, s. 9.

³⁷ E. Tosun, *Kriz Döneminde İnsan Kaynakları Yönetimine İlişkin Stratejiler ve Bir Uygulama*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, 2002.

1929 Büyük Bunalımı sonrasında yaşanan işsizlik sorunlarını çözmek amacıyla geliştirilmiştir.³⁸ Yaşanan çeşitli gelişmelere bağlı olarak dünya genelinde yaygın hale gelen esnek çalışma türlerinden biri haline gelmiştir. İş paylaşımı, tam gün süreyle çalışmanın avantajlarını ve kısmi süreli çalışmanın yararlarını birleştirmektedir.³⁹ İş paylaşımını sınırlı süre çalışmadan ayıran özellik ise, daha nitelikli ve uzmanlık gerektiren işlerin uygulanması ve işi paylaşanların daha karmaşık yeteneklere sahip olmasıdır.⁴⁰

İş paylaşımının sınırlı süre çalışmanın tüm avantajlarına sahip olduğu söylenebilir. İş gücü devrini, devamsızlığı ve geç kalmaları önleyen, işe daha fazla özen göstermeyi sağlayan özelliklere sahip olmakla beraber, çalışanlar arasında dayanışmayı artıran, yetenek ve kapasitesi yüksek olup çeşitli nedenlerle tam gün çalışmayanların çalışma imkânına kavuşmasını sağlayan bir uygulamadır. Örgütler açısından bu durum yaşam stilleri ve ailevi sorumlulukları nedeniyle tam gün ya da sürekli çalışmayacak durumda olan ancak yüksek eğitilmiş ve çalışmaya istekli kişilerin kazanılmasını sağlayacaktır.⁴¹ İş paylaşımı yukarıda belirtilen yararlarının yanı sıra, özellikle ekonomik darboğazların yaşandığı kriz dönemlerinde, hükümetler tarafından işsizliğin önüne geçilmesinde uygulanan tedbirler arasında yer almaktadır. Bu bağlamda iş paylaşımında bir işin birkaç kişi tarafından yapılabilmesi ile işsizlerin sayısında bir azalma olabilmektedir.⁴² Ayrıca, işgörenlerin iş paylaşımına bağlı olarak işyerlerinde daha az vakit harcamak zorunda olmaları, sosyal yaşamlarında gerek arkadaşları ile gerekse aileleri ile daha fazla paylaşımlarda bulunabilecekleri anlamına gelmektedir. Bunun gerçekleşebilmesi için ise alınan ücretlerin tatmin edici düzeyde olması gerekmektedir. Ancak bu noktadan sonra günümüzde hakim olan “çalışmak için yaşamak” anlayışı kırılabilir ve insan, dünyadaki varoluşunun tek nedeninin sadece çalışmak ve para kazanarak ailesini geçindirmek olmadığı gerçeği ile yüzleşebilir.

İş paylaşımı (job/work sharing) kavramı yazında işbölümü sürecini ifade etmek içinde kullanılmaktadır. İşbölümü de işletmeler için çok önemli bir süreçtir. Nitekim Adam Smith’e göre toplumdaki üretkenlik temelde işbölümüne bağlıdır. Adam Smith iş bölümünün gelişmesi ile birlikte, işletmelerde çalışan işgörenlerin belli alanlarda uzmanlaşacağını, bir faaliyetten diğerine geçişteki zaman kaybının azalacağını ve uzmanlaşmanın getirmiş olduğu avantajla işgörenlerin o alanla ilgili yeni keşiflere yöneleceklerini ifade etmektedir.⁴³ Bu bağlamda işletmeler işbölümü sürecine gereken önemi vermeli, yapılan iş analizlerine bağlı olarak belirlenen işin gereklerine göre işgören-iş eşleştirmesini yapmalıdır. Ayrıca, işin işgörenler ara-

³⁸ P. Lanoie, F. Raymond, B. Shearer, *Work Sharing and Productivity: Evidence from Firm Level Data*, Applied Economics, Sayı: 33(9), 2001, s. 1217.

³⁹ <http://www.tisk.org.tr>

⁴⁰ Ö. Çakır, *Yeni Çalışma Biçimleri ve İşe İlişkin Tutumlar*, “İş, Güç” Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, Sayı: 3(1), 2001, s. 27.

⁴¹ Ö. Çakır, *a.g.e.*, s. 27.

⁴² E. Tosun, *a.g.e.*, s. 36.

⁴³ E. Taymaz, *Kriz ve Teknoloji*, Toplum ve Bilim, Sayı: 5(41), 1993, s. 59.

sında eşit ve adil bir şekilde paylaştırılması ise ayrıca önem taşımaktadır. Çünkü işbölümü bu ilkeler göz önünde bulundurulmaksızın yapılırsa, işletmelerin işgören odaklı çeşitli örgütsel sorunlarla karşı karşıya kalması kaçınılmaz olacaktır.

3.3. Kazanç (Fayda) Paylaşımı

Kapitalist sistemin en çok eleştirilen özelliklerinden biri, bu sistemin dönmesinde en büyük işlevi üstlenen işgörenlerin (emek sınıfının) hiçbir zaman ürettikleri ürünlerin satıcısı konumunda olamayacak olmalarıdır.⁴⁴ Hatta bazı endüstrilerde işgörenler ürettikleri ürünün tüketicisi bile olamamaktadır. İşgörenlerin ortaya koydukları emek sayesinde sermaye sahipleri her geçen gün sermayelerine yeni sermayeler katarken, işgörenlerin emeklerinin karşılıklarını alıp alamadıkları meçhuldür. Bu noktada üretimin gerçekleşmesi sırasında en az sermaye faktörü kadar emek faktörünün de değer taşıdığı gerçeği göz ardı edilmemelidir.⁴⁵ Aksi takdirde, işgörenler kendilerini mensubu oldukları işletmenin amaçlarına ulaşmada araç oldukları hissine kapılabilir ve bu yüzden yaptıkları işe yabancılaşabilirler. Bu da işletmelerin günümüzde hala en büyük sorunlarından biri olan verimlilik sorunları ile boğuşabilecekleri anlamına gelmektedir. İşletmeler bu sorunlarla karşılaşmamak için ve işgörenlerin kendilerini örgütün bir parçası olarak görebilmeleri için çeşitli yöntemlere başvurumaktadırlar. Birçok işveren bu süreçte özendirici ücret modellerine (kazanç paylaşımı, kar paylaşımı, primler, ikramiyeler vb.) yönelerek hem işgörene hak ettikleri ücretleri vermeye çalışmakta hem de işletme için oluşabilecek verimlilik kaybını ortaya çıkmadan engelleyebilmektedir. İşletmelerin bu noktada amacı her şeyden önce kapitalizm sistemine de adını veren sermaye faktörü ile emek faktörü arasındaki dengeyi kurarak endüstriyel demokrasiyi sağlamak olmalıdır. Bunun yanı sıra işletme, işgöreni, kendisini işletmenin bir ortağı olarak görmesi sonucu, işletmenin amaçlarına doğru daha iyi yöneltebilecektir.

İşletmeler faaliyetleri süresince edindikleri faydaları sadece işgörenleri ile değil diğer paydaşları ile de paylaşma eğilimindedirler. Günümüzde kurumsal imaj, kurumsal itibar gibi olguların öne çıkması sonucu işletmeler kendilerini çeşitli sosyal sorumluluk projeleriyle anlatmaya çalışmaktadırlar. Sosyal sorumluluk projelerinin temel amacı ise, işletmelerin reklam ve tanıtımını yapmaktan ziyade gerçekleştirilecek faaliyetlerle toplumun refahının korunması ve artırılmasıdır.⁴⁶ Bu bağlamda, işletmeler toplumdaki kazandıkları para ile toplumun gelişmesi için çeşitli sosyal, kültürel, çevresel projeler geliştirmekte ve edindikleri kazancı bu şekilde paylaşmaktadırlar.

⁴⁴ H. S. Güven, a.g.e., 1999.

⁴⁵ Z. Sabuncuoğlu, T. Tokol, *İşletme*, Ezgi Yayınları, Bursa, 2001, s. 15.

⁴⁶ Ö. Dinçer, *Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası*, Beta Basım, İstanbul, 1998, s. 46.

4. Sonuç

İnsanlık tarihinde yeni bir toplum düzeninin doğuşuna yol açan, ekonomik ve toplumsal yaşamda yeni bir çağı başlatan endüstri devrimi gerek sosyal paylaşım kültürü üzerinde, gerekse ekonomik paylaşım kültürü üzerinde derin ve köklü değişiklikler meydana getirmiştir. Bu süreç bireylerin birbirleriyle paylaşım temelinde ilişki kurmaları yerine, bireyleri eşitsizlik zemininde buluşturmuş ve bireylerin reel yaşamı kaçırarak, onları birbirleriyle sürekli rekabet halinde oldukları bir ortama itmiştir.

Endüstri devrimi sonrasında dünyaya hakim olmaya başlayan yeni ekonomi modeli ile adil paylaşım anlayışı rafa kaldırılmış, bireyler ve toplumlararası gelir adaletsizliği yaşanmıştır. Bu yeni modelin getirmiş olduğu rekabetçi yapının insanları kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmeye zorlaması ve kültürel homojenleşme (benzeşme, aynılaşma) sürecini yaşatmasıyla sosyal paylaşım temelinde de ciddi sorunlar cereyan etmiştir.

Sosyal ve ekonomik anlamda yaşanan bu değişimlere paralel bir şekilde işletmelerde bu sürecin öznesi olarak değişimleri tetiklerken, aynı zamanda değişimden nesnel olarak etkilenmişlerdir. Günümüzde ise işletmeler çarkı yeniden yerine takmaya çalışarak sistemi tekrar işlevsel hale getirmek için çaba göstermektedirler. Buna bağlı olarak günümüzde işletme içi paylaşım kültürü ve paydaş paylaşım kültürü anlayışlarında önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Çağdaş işletmecilik anlayışına sahip işletmeler, gerek işgörenlerin sorunlarına karşı, gerekse toplumun sorunlarına karşı duyarlı olmak ve ona göre hareket etmek zorundadırlar. Eşit ve adil paylaşım hedefinin güdülmediği, işgören odaklı olmayan, paydaşlarını göz ardı ederek yoluna devam etmek isteyen ve çevresinde cereyan eden olaylara duyarsız kalan işletmelerin entropiye uğraması günümüzde kaçınılmazdır.

KAYNAKÇA

- ALLEE, V; *The Knowledge Evolution. Expanding Organizational Intelligence*, Butterworth-Heinemann, Massachusetts 1997.
- BÜLBÜL, H; *Bilgi Yönetim Modellerinin Üretim ve Firma Performansına Etkisi*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S.18 (2007), 161-180.
- ÇAKIR, Ö. (2001). *Yeni Çalışma Biçimleri ve İşe İlişkin Tutumlar*. “İş, Güç” Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi. 2001, S.3 (1).
- ÇELİK, K. ve ÖZSAYIN, D; *Gelir Dağılımındaki Eşitsizliğin Küresel Barışa Etkisi*. V. Uluslararası STK’lar kongresi. 259-263, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi yay., Çanakkale 2008.
- ÇINAR, İ.; *Küreselleşme, Eğitim ve Gelecek*. Kuramsal Eğitimbilim, 2009/2(1), 14-30.
- DAVENPORT T. H. ve PRUSAK, L; *Working Knowledge: How Organizations Manage What They Know*, Harvard Business School Press. Boston 1998.
- DİNÇER, Ö.; *Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası*. (5. Basım). Beta Basım. İstanbul 1998.
- EFİL, İ.; *İşletmelerde Yönetim ve Organizasyon*. (6. Basım). Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Bursa 1999.
- ERDOĞAN, İ.; *Kapitalizm, Kalkınma, Postmodernizm ve İletişim: Sömürünün Paketlenişi*, Erk yayınevi, Ankara 2000.
- ERIKSEN, T. H.; *Tranny of the Moment. Fast and Slow Time in the Information Age*. Pluto Press, Londra 2001.
- GANE, N.; *Speed up or Slow down. Social Theory in the Information Age, Information*. Communication & Society, (2006), 9(1), 20-38.
- GÜVEN, H. S.; *Toplumbilim*. Ezgi kitabevi, Bursa 1999.
- İÇLİ, G.; *Küreselleşme ve Kültür*. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (2001), 105(2), 163-172.
- KALKAN, V. D. *Türk Üniversitelerinde Bilgi Yönetim Süreçlerinin Geliştirilmesi: Öncelikler ve Öneriler*. III. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitabı, 775-782. Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi yay. Eskişehir 2004.
- KALKAN, V. D.; *Örgütsel Öğrenme ve Bilgi Yönetimi- Kesişim ve Ayrışım Noktaları*. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, (2006), 5(16), 22-36.

- KIZILÇELİK, S.; *Zalimler ve Mazlumlar: Küreselleşmenin İnsani Olmayan Doğası*. Anı yayıncılık, Ankara 2004.
- KÜÇÜKKALAY, A. M.; *Endüstri Devrimi ve Ekonomik Sonuçlarının Analizi*. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 1997, 2: 51-68.
- LANOIE, P., RAYMOND, F. VE SHEARER, B.; *Work Sharing and Productivity: Evidence from Firm Level Data*. Applied Economics, (2001), 33(9): 1213-1220.
- LEI, D., HITT, M.A. VE BETTIS, R. (1996). *Dynamic Core Competences through Meta-Learning and Strategic Context*. Journal of Management, 22(4), 549-569.
- MAHIROĞULLARI, A.; *Küreselleşmenin Kültürel Değerler Üzerine Etkisi*. Sosyal siyaset konferansları, 1275-1288. Kocaeli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kaceli 2006.
- NONAKA I. VE TAKEUCHI, H. *The Knowledge-Creating Company*. Oxford University Press, New York 1995.
- SABUNCUOĞLU, Z. VE TOKOL, T. ; *İşletme*, Ezgi Yayınları, Bursa 2001.
- SHAHMANESH, M.: *Neoliberal Globalisation and Health: A Modern Tragedy*. Critique, 2007, 35(3), 315- 338.
- SIEGEL, C.; *The Politics of Simple Living. A New Direction for Liberalism*. Preservation Institute, California 2008.
- SUNGUR, S.; *Kültürel Emperyalizmin Ötesi: Küreselleşme, İletişim ve Yeni Uluslararası Düzen*. Beykent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Dergisi, 2008,1(1), 94-138.
- SZULANSKI, G.; *Exploring Internal Stickiness: Impediments to the Transfer of Best Practice within the Firm*. Strategic Management Journal, 1996, 17, 27-43.
- TAYMAZ, E.; *Kriz ve Teknoloji*. Toplum ve Bilim, 1993, 56-61 Bahar, 5-41.
- TOSUN, E.; *Kriz Döneminde İnsan Kaynakları Yönetimine İlişkin Stratejiler ve Bir Uygulama*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, 2002.
- TURNER, B.: *Eşitlik*. Dost kitabevi (Çeviren: Bahadır Sina Şener), Ankara 1997.
- UÇKAN, B.; *Küreselleşme ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)*. Çimento İşveren Dergisi, 2002, 6(16), 5-17.
- UZUN, A.; *Sanayi Devrimi Esnasında Çalışma Şartları*. Prof. Dr. Nusret Ekin'e Armağan, Tühis yayınları, Ankara 2000.

YENİÇERİ, Ö. VE DEMİREL, Y.; *Örgüt İçi Bilgi Paylaşımına Yönelik Bireysel ve Örgütsel Engeller Üzerine Bir Araştırma*. Selçuk Üniversitesi Karaman İİBF Dergisi, 2007, 12, 221-234.

YURTSEVEN, H. R. (2007). *Slow Food ve Gökçeada: Yönelimsel Bir Yaklaşım*. (2. Basım)., Detay yayıncılık Ankara 2007.

<http://www.slothclub.org/pages/slowbusiness2003.htm>. (Erişim Tarihi: 23.03.2008)

<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalEklerDetay&ArticleID=936517&CategoryID=42>. (Erişim Tarihi: 26.06.2009)

<http://www.tisk.org.tr/yayinlar.asp?sbj=ic&id=660>. (Erişim Tarihi: 22.10.2009)